

PARASAL BİRLİĞİN GELECEĞİ İÇİN “ECB”

Rezzan Neslihan VURAL
Marmara Üniversitesi
Doktora Öğrencisi
neslihan.vural@yahoo.com

Özet

Bu çalışmada Amerika’da başlayan finansal krizin ardından Yunanistan’ın 360 milyar Avro’ya ulaşan toplam kamu borcu ile Euro Bölgesi kamu borç krizine sürüklenişi sürecinde European Central Bank (ECB)’in uyguladığı para politikaları açıklanmaktadır.

Yunanistan ile başlayan daha sonra Portekiz, İrlanda, İspanya ve İtalya’ya sıçrayan kamu borç krizinde domino etkisi sermayenin sınır tanımazlığı ile kriz virüsünü Fransa’ya taşımıştır. Eğer kamu borç krizi bu hızla yoluna devam ederse çok yakın zamanda parasal birlik ciddi bir tehlike ile karşılaşacaktır. Bu nedenle bu çalışma ECB’nin atmış olduğu adımların doğru anlaşılması ve yorumlanması amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Merkez Bankası, Parasal Birlik, Kamu Borç Krizi, Yunanistan

Alan Tanımı: Merkez Bankaları ve Politikaları (Parasal İktisat)

“ECB” FOR THE FUTURE OF EUROPEAN UNION

Abstract

In this paper, the money policies implemented by European Central Bank (ECB) during the period in which Greece fell into a Euro Zone public debt crisis -with a total public debt amount of approximately 360 billion Euros -after the financial crisis that has begun in USA.

The public debt crisis which emanated to Portugal, Ireland, Spain and Italy as well after getting started in Greece brought that crisis virus to France by way of a domino effect with the principle of no limit in capital. If the public debt crisis carries on like this, the money based union (EU) will confront with a serious danger shortly. In this regard, this paper aims to provide proper understanding and interpretation of the steps taken by ECB.

Key Words: *European Central Bank, Monetary Union, Public Debt Crisis, Greece*

JEL Code: E58 - Central Banks and Their Policies

1.GİRİŞ

Avro Bölgesi politikalarından bahsederken aslında 500 milyon vatandaşın bulunduğu bir birlikten bahsettiğimiz öncelikle altını çizmek gerektiğini düşünüyorum (www.avrupa.info.tr, 4.4.2012). Avro bölgesi olarak tabir ettiğimiz Avro para birimini kullanan ülkelerin küresel finansal krizin domino etkisi ile yaşamış oldukları gerçekten ekonomi dünyasında bir çok kavramın içinin boş olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu kadar ciddi ve 5 yıldır dünyanın ekonomik gündem maddesi olan krizlere karşın Avrupa'nın almış olduğu önlemler ve krizden çıkış stratejileri yetersiz bulunmaktadır. Yetkili otoriteler (AMB) süreç içerisinde işleri doğru yaptıkları açıklamış olsalarda Kriz sebebiyle özellikle Avrupa'da yaşanan durgunluğu kabul etmişlerdir (www.ecb.int, 4.4.2012).

Çalışma AMB'nin bu yaklaşımı mercek altına almayı hedeflemektedir.

2.AMB (AVRUPA MERKEZ BANKASI)'NIN KURULUŞU

01 Haziran 1998 yılında Almanya'nın Frankfurt kentinde kurulmuştur. Bankanın birincil görevi diğer tüm merkez bankaları gibi Avro'nun alım gücünü ve fiyat istikrarını sağlamaktır (www.AMB.int, 4.4.2012). Avrupa Merkez Bankası tüzel kişiliğe sahip bağımsız bir AB organıdır. Bu görevini üye devletlerin merkez bankaları ve Avrupa Merkez Bankası'ndan oluşan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içinde yerine getirir. Bu çerçevede AB'nin para politikasının tespiti ve uygulanması, döviz işlemlerinin yürütülmesi, üye devletlerin resmi döviz rezervlerinin tutulması ve yönetilmesi, ödeme sistemlerinin düzgün işleminin sağlanması görevlerini yerine getirir. Avrupa Merkez Bankası Avro bölgesi dahilinde kağıt para basımına izin verme konusunda tek yetkilidir. Banka'nın karar alma organları, Yürütme Kurulu, Yönetim Konseyi ve Genel Kurul'dur (www.bursaab.gov.tr, 4.4.2012).

3. 2010 AVRUPA KAMU BORÇ KRİZİ

2009 yılında nükseden ancak şiddetini 2010 yılında arttıran ve günümüzde de halen devam etmekte olan Avrupa kamu borç krizi, 2008 yılında Amerika kökenli finansal krizin bizlere bir mirası niteliğindedir. Avrupa, 2008 finansal krizinin etkileri ile mücadele ederken, Yunanistan'da vuku bulan kamu borç krizi ile farklı bir sorunla karşı karşıya kalmıştır.

3.1. Kamu Borç Krizi Nedir? Neden Yunanistan'da ortaya çıkmıştır?

Bunu anlamak için başlangıç noktasına geri dönerek 2008 yılı finansal krizinin dünyada yaratmış olduğu etkiye bakmak gerekmektedir. Likidite bolluğu, doymak bilmez risk iştahı, menkul kıymetleştirme, piyasalarda saydamlığın kaybolması 2008 krizinin en önemli nedenleridir (www.finanskulup.org.tr, 4.4.2012). Sayılan bu nedenler Amerika'da çok sayıda bankanın batmasına, devlete devrolmasına, satın almalara neden olmuştur.

Amerika için çizilen bu tablonun bir çok kopyası dünya genelinde de mevcuttur. Bu noktadan hareketle Amerika'dan Kıta Avrupa'sına geçecek olursak, küresel finansal krizin en çok hissedildiği coğrafyaya varmış oluruz. Özellikle Avro Bölgesi'nin kriz sebebiyle oluşan durgunluktan son derece etkilendiğini söyleyebiliriz. Ancak neden kriz tüm Avro Bölgesi'nde borç krizine neden olmak yerine Yunanistan'da kamu borç krizine neden olmuştur? Bunun nedenlerine bakacak olursak;

Hükümetin kamu harcamalarını kısmak için hazırlamış olduğu yapısal reformları hayata geçirememesi, devletin sürekli borçlanmasına karşın bu borçlarla sağlanan fonların doğru kullanılamaması, borcun yine borçlar kapatılmaya çalışılması ilk akla gelen nedenlerdir. Saymış olduğumuz nedenlerin kısaca detayına bakmak gerekirse; son on yıldır global dünyada artan likidite, kontrolsüz büyüme, karmaşıklaşan finans ürünleri, artan risk iştahı, doymak bilmeyen bir balon yaratılmıştı. Kimse bu balonun patlayacağını öngörmediği için herhangi bir tedbir de almıyordu.

Amerika'da kredi piyasası doyuma ulaşmıştı, sıra kredibilitesi kötü tüketicilere gelmişti. Bu kişilere verilen krediler menkul kıymetleştirilerek finans piyasalarına arz ediliyordu böylece bankalar riski finans piyasalarına transfer ediyorlardı. Riskin dağılımı bankaların hareket alanını genişletmiş, ev sahibi olma talebi arttıkça, ev fiyatları da artmış ve bu artışlarla aynı evlere ek mortgagelar yapılmıştı (www.tbb.org.tr/4.4.2012). Bu durum subprime mortgage krizine kadar devam etmiştir ve en sonunda balon patlamıştır.(Krizin ilk kurbanları Freddie Mae ve Fannie Mac'dir (arsiv.ntvmsnbc.com, 4.4.2012). Bu iki finans kurumu da devletleştirilmiştir.) Ardından Lehman Brothers'ın iflası , Merrill Lynch'in Bank of America'ya 50 milyar dolara satılması bu krizin yalnızca Amerika etkisi olarak görülebilir (www.krizveiflas.com, 5.4.2012). Ancak paranın küreselliği ile kriz başta avrupa ve gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyaya yayılmıştır.

Almanya'nın en büyük ikinci kredi kuruluşu Hypo Real Estate'in kurtarılması için 50 milyar eurluk kurtarma paketi, İsviçre'nin en büyük bankası Ubs'i kurtarmak için 52.8 milyar dolarlık kurtarma , Hollanda'lı ING bankası için ise 10 milyar eurluk kurtarma paketleri ardarda gelmiştir. Dünya genelinde açıklanan kurtarma paketleri 6 trilyon doları aşmıştır (www.scribd.com, 4.5.2012).

Bu yaşananların etkilerine gelince, tüm sektörde kapanmalar, devirler, küçülmeler ile birlikte yüzbinlerce kişinin işsiz kalması en önemlisidir. Yalnızca Citigrup 52 bin kişiyi işten çıkarmıştır. İşsizliğin yanısıra bir diğer major etki ise dünya da finans kuruluşların yaşadığı toplam zarardır. Bu zararın yaklaşık tutarı 2.8 trilyon dolardır. Konut fiyatlarının düşmesi, dünya genelinde yaşanan talep daralması, büyümenin düşmesi, petrol ve gıda fiyatlarında ki yükselmeler, enflasyonist baskılar ve müdahaleci yaklaşımlar da diğer etkilerdir(www.hissesenetleri.net/, 5.4.2012).

Alınan önlemlerden ilki mevduatlara getirilen garantiler ve açığa satışların sınırlandırılması olmuştur. Bu iki önlemlerde güven telkin etmeyince takip eden ilk adım ABD'den gelmiştir. ABD, sorunlu ipotekli konut kredisine ilişkin aktiflerin satın alınmasına karar vermiştir. Hemen ardından bankalara sermaye enjeksiyonu da yapılmıştır. İngiltere sermaye enjeksiyonları ile ABD'yi takip etmiştir. Avro bölgesi ve bir çok Avrupa ülkesinde benzer önlemler açıklanmıştır. Diğer bir çok ülkede yapılan müdahaleler banka bilançolarının finansal ve yapısal araçlarla yeniden yapılandırılmasına yöneliktir. Bazı ülkeler hisse senedi alacağını açıklamış bazıları ise birleşmeleri teşvik etmiştir. Dünyada bir çok ülkenin merkez bankası politika faiz oranlarını indirmiştir. Dünya genelinde yapılan keskin faiz indirimlerinin dışında kalan ülkeler, Macaristan, Brezilya, Meksika, Arjantin ve İzlanda olarak sıralanabilir. Bu ülkeler dışında küresel krizden etkilenen bir çok ülkede faiz oranları sıfıra yaklaşmıştır. Bankacılık sistemine likidite enjeksiyonları merkez bankalarının düzenli ihaleleri ile likidite sunmalarıyla ya da teminat olarak kabul edilen aktiflerin kapsamını genişleterek yapılmıştır. Ayrıca, ABD Merkez Bankası(FED), Avrupa Merkez Bankası(AMB) ve küçük ülke ekonomileri arasında karşılıklı swap kolaylığı anlaşmaları da likidite sağlamıştır.

Kriz sonrası süreçte risk yönetimiyle ilgili denetim ve düzenlemeler konusundaki zafiyetler ortaya çıkmıştır. Uluslararası düzenleme ve denetleme çalışmaları ciddiyetle hız kazanmıştır. G-20 zirvesinden sonra sağlam bir düzenleyici mekanizmanın oluşturulması için bir deklarasyon yayınlanmıştır. Buna göre;

- Finansal piyasalarının istikrarı için çalışmaların sürmesi gerekliliği,

- Ülke koşullarına bağlı olarak para politikası desteğinin önemi göz önünde bulundurulması,
- İç talebi güçlendirmek için maliye araçlarının kullanılması kararlaştırılmıştır.

Ek olarak gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalara erişimlerini kolaylaştırmak için bu ülkelere yardım edilecektir. Bu süreçte IMF'in rolü önemlidir. IMF tarafından sağlanan kısa dönem likidite kolaylığı çok faydalı görülmüştür (www.imf.org/, 5.4.2012).

Krizin genel çerçevesine baktıktan sonra yeniden Yunanistan'ın bulunduğu duruma dönecek olursak döviz ihtiyaçlarını karşıladığı turizm gelirlerinin 2008 krizi ile birlikte yüzde 15 oranında azalması ve dünyada ki tüm yük gemilerinin %20'sine sahip olmalarına karşın kriz sebebiyle dünya ticaretinde yaşanan durgunluktan dolayı toplam taşımacılık gelirlerinin üçte bir oranında azalması ciddi bir gelir kaybına yol açmıştır (www.united-hellas.com, 5.4.2012).

Yunanistan kriz ertesi ilk yıl olan 2009'da açıklamış olduğu bütçe açığı rakamı %12,9'dur. Ancak daha sonra Yunanistan " itiraf et,kurtul " prensibiyle bu oranın gerçeği yansıtmadığını asıl rakamın %15,4 olduğunu dünyaya duyurmuştur (www.bilgesam.org/tr, 5.4.2012). Bu rakamsal değerler AB ortalamasının çok üzerinde olmakla kalmamış, tavır ve tarz olarakta disipline olmayan, diğer AB ülkelerinin üzerinde, onların taşımak zorunda olduğu yük ülke profili çizmektedir. AB'de yaşananlara dışardan baktığımızda bize ilk dokunan, yıllardır AB kapılarında siyasal ve ekonomik kriterler sebebiyle bekletilen bir ülke olarak Yunanistan'a karşı bu kadar anlayışlı davranılmasıdır.

Avro bölgesinin entegrasyonu yalnızca üye ülkelerin parasal hareketlerini değil, tüm para ve sermaye piyasalarının hareketlerini kapsar. Bu nedenle Yunanistan'ın yaşamakta olduğu borç krizi, hali hazırda borç düzeyi yüksek ve bankacılık sektöründe sorunlar barındıran birçok AB ülkesini büyük bir kriz tehdidi ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu süreçte Almanya'nın Yunanistana karşı çekimser davranması piyasalarda tedirgin bir bekleyişe neden olmuştur. Finans sektörünün temel direği olan "güven duygusu" bu dönemde yara almıştır.

Yunanistan'da yaşananlar "birimiz hepimiz için hepimiz birimiz için" kuralını hatırlatmaktadır. Aslında AB, tamamen birliğin devamı için Yunanistan'a yardım eli uzatmak durumunda kaldı. IMF ile birlikte Yunanistan'a yapılan yardım planı toplamda 110 Milyar Euro'yu bulmuştu (mayıs 2010- mart 2011 arasında yapılan yardım 48.9 milyar euro). Bu satırları okurken Yunanistana yapılan yardımın tutarına inanmadığının farkındayım, ancak bizler için bu kadar büyük olan para acaba Yunanistan için de öyle mi? Bu sorunun cevabı ne yazık ki hayır. Çünkü

2000 yılında 150 milyar euro olan Yunanistan kamu borçları 2010 yılı başında 300 milyar euro'ya ve nihayet 2012'de ise 350 milyar Avro'ya yükselmiştir (Prof.Dr.Gültekin Çetiner'e ait Blog,blog.milliyet.com.tr). (Bu yardım ile Yunanistan'ın tek başarabildiği en çok AB kaynağı alan ülke ünvanını almak olmuştur.)

Yunanistan'ın ardı ardına neden olduğu güven bunalımları, faiz oranlarının artmasına, finansman maliyetlerinde korkunç bir artışa(dışlama etkisi) ve Avrupa Birliği devlet tahvillerinin fiyatlarının düşmesine neden olmuştur. Yunanistan'a ek olarak İrlanda'nın bankacılık sistemine Kasım 2010'da kademeli olarak 85 milyar euro, Nisan 2011'de Portekiz ekonomisine aynı şekilde 78 milyar euro yardım yapılmasına karar verilmiştir.

Portekiz'deki duruma baktığımız zaman, ülkede son beş yılda üstüste durgunluk yaşanması ekonomik dengelerini altüst etmiştir. AB yardımı almamakta direnen Portekiz, 2008 krizinin ve durgunluğun etkilerini bertaraf etmek için istikrar planı hazırlamıştır. Ancak plan ağır bir kemer sıkma politikası içermekteydi ve dolayısıyla harcamalarını kısmak istemeyen Portekiz meclisinden geçemedi. Bu sonuç üzerine dönemin başbakanı Jose Socrates istifa etmiştir. Ekonomik istikrarsızlığa ek olarak birde siyasal istikrarsızlık ülkede kendini gösterince Portekiz, IMF ve AB ile 3 yıllık 78 milyar Euro'luk bir anlaşma yapmak zorunda kalmıştır.

Bu üç ülke aslında Euro bölgesinin en küçük ekonomileri arasındadır. İçlerinden en büyüğü olan Yunanistan bile Ab GSMH'nin %2,5'ünü oluşturmaktadır. AB'nin daha büyük bir ülkesinin başına bu olanlar gelseydi finansmanı ve bunun yükü kaldırılamayacak boyutlara ulaşabilirdi.

Kredi notu düşen ve borçlanma maliyetleri artan Yunanistan ve diğer ihtiyaç sahibi ülkelere daha uygun koşullarda fon sağlamak amacıyla "Kredi Havuzu (Greek Loan Facility)" oluşturuldu. Bu havuzda biriken fon tüm AB ülkelerinin borcu sayıldı ve ödenmesi de yine AB üzerinden garanti edildi. Bu nedenle de düşük maliyetli fon kolaylıkla sağlanabildi. Bu havuzun dayanak noktası olan Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması piyasalardan kredi temin edip bu krediyi ihtiyacı olan üye ülkelere kullanırmak amacıyla oluşturulmuştur. Elbette kredi kullanımını keyfi koşullara bağlı değildir. Bir ülkeyi kendine muhtaç etmek istiyorsan ona borç vermelisin temel prensibinden hareketle borç alan ülke sıkı bir gözetim ve denetim altına girmektedir.

4. 2009'DAN İTİBAREN AMB POLİTİKALARI

Hem küresel kriz hem de Avrupa borç krizi çerçevesini çizdikten sonra 2009 yılı itibariyle Avrupa Merkez Bankasının almış olduğu kararları incelersek tablonun bizler açısından çok daha net olacağı kanısındayım.

AMB'nin atmış olduğu adımlarının Yunanistan yardımları dışında kalan bölümünü sıralayacak olursak; (www.tskb.com.tr, 6.4.2012)

- Ocak 2009 tarihinde AMB faiz oranlarını %2'ye indirmesine rağmen bu oran dünyanın en iyi 5 merkez bankası arasında en yükseğiydi (www.eu4journalists.eu, www.AMB.int, 6.4.2012) AMB, 2008 krizinde bilançosunu en hızlı genişleten merkez bankası oldu.
- Genişlemeye çok erken başlamış olmasına karşın bilançosunu %60 oranında arttırmıştır. (buna karşın FED'in genişlemesi bilançosunun 3 katı kadardır.)
- AMB'nin FED'den farkı, AMB direk likidite artmasına izin verirken, FED önce bilanço kompozisyonunu değiştirip, kredileri strelize etti.
- AMB ek likidite yaratırken bir yandan yeni isimlerle yeni kanallar açmadı verdiği kredilerde vade uzatımına gitti ve kredi operasyonlarını genişletti (3 aylık refinansman hattına ek olarak 6 aylık refinansman yolunu da açtı.)
- Krizde AMB'nin aktif kalitesi düştü. AMB 30 Kasım 2007'de 42 ton ve 30 Haziran 2008'de 30 ton altın satmıştır.
- Mayıs 2010'da 250 milyar Avro'su IMF'den, 500 milyar Avro'su AMB'den olmak üzere toplam 750 milyar Avro'luk finansal istikrar programını açıkladı.
- Haziran 2010, Mayısta açıklanan programa göre EFSF (European Financial Stability Facility) kurulmuştur. Buna göre devletlerin ihtiyacı olan fon miktarının karşılanması için Avro Bölgesi ülkelerin garantör olması ve 440 milyar Avro'luk bir fon oluşturulmasına karar verilmiştir.

Ekim 2010'da Avrupa'da finansal istikrarın sağlanması için kriz mekanizması kurulması kararlaştırılmıştır (European Stability Mechanism: Bu mekanizmanın 2013 ortalarında aktif olması planlanmaktadır). Bu mekanizma likidite ve borç krizine çözüm getirmek amacıyla geliştirilmektedir.

AMB Aralık 2010 ve Şubat 2010'da olmak üzere uzun vadeli refinansman operasyonu(LTRO) ile Avro Bölgesi bankalara 3 yıl vadeli 1 trilyon Avro tutarında kredi imkanı sunmuştur.

Mart 2011 Politika faizinde değişikliğe gidilmeyerek %1 seviyesinde tutuldu. EFSF'nin 800 milyar Avro'ya çıkarılması üzerinde anlaşmaya varıldı. Mart 2011'de ayrıca Avro Rekabet Paketi imzalanmıştır. Amaç kamu maliyesinde sürdürülebilirlik ve finansal sistemin istikrarlı bir şekilde işleridir. Bu pakta göre; ESM'nin borç verebilme kapasitesi 500 milyar Avro olarak planlanmış olup bu rakamın ödenmiş sermaye, geri çağrılabilen sermaye ve garantilerden oluşmasına karar verilmiştir. üye devletlerin katkı payı ile oluşacak olan ödenmiş sermaye için bir ödeme planı ülke bazında ve özelinde oluşturulmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu mekanizma etkin hale gelene kadar daha önce üzerinde anlaşmaya varılmış bulunan 440 milyar Euro'luk borç verebilme kapasitesi tamamıyla etkin hale getirilecektir (www.abgs.gov.tr, 7.4.2012). Nisan 2011 AMB Avro faiz oranını 25 baz puan yükselterek 1.25'e hemen ardından Temmuz 2011'de 1.50'ye çıkarttı.

Temmuz 2011(tr.Avroneews.com, 7.4.2012), Euro Bölgesi'ne üye ülkelerin maliye bakanları Yunanistan'ın borç krizinden çıkabilmesi için ikinci kurtarma paketinin üzerinde uzlaşmayı görüşmüşlerdir. Avrupa'nın endişe duyduğu kısım krizin diğer Güney Avrupa ülkelerine de yayılmasıdır.

AMB, ABD Merkez Bankası, Japonya Merkez Bankası, İngiltere Merkez Bankası ve İsviçre Merkez Bankası ile piyasalara dolar likiditesi sağlamak üzere anlaştı. Likiditenin 3 ayrı orta vadeli kredi operasyonu ile yıl sonuna kadar dolar likiditesi sağlayacağı bildirdi. AMB, piyasaya Ekim 2011'de 12-ay vadeli ve Aralık 2011'de 13-ay vadeli likidite sürecek olup. İhtiyaç halinde piyasaya kısa vadeli likidite sürmeye devam edecek. AMB ayrıca Ekim 2012 tarihine kadar sürecek olan hem birincil hem ikincil piyasalardan 40 milyar euro tutarında konut kredisi teminatlı "covered bonds" tahvili satın alma kararını açıkladı (yatirimci.akbank.com.tr, 8.4.2012).

8 Kasım 2011 faizler bu kez aşağı yönlü hareket ile 25 baz puan düşürülerek 1.25 seviyesine çekildi. 9 Kasım 2011'e gelindiğinde daha kuvvetli bir ekonomik birlik olunması konusunda Avro bölgesi ülkeler uzlaştı. Avrupa Merkez bankası benzeri olmayan bir şekilde 500 bankaya üç yıl vadeli 489 milyar euro kredi ihalesi açarak krize müdahalede yeni bir aşamaya geçti (www.bbc.co.uk, 8.4.2012).

5. SONUÇ

2008 Küresel finansal krizi ve takiben 2010 yılında kendini hissettiren Avrupa Kamu borç krizinde yaşananları ve bu süreçte AMB'nin almış olduğu kararları inceledikten sonra AMB'nin özeleşti yapmadığını, durgunluğu kabul etmesine

karşın hem piyasaları hareketlendirmek hem de finansal istikrarı sağlamak için piyasaya daha sert tedbirler getirmediğini görüyoruz.

Bu anlamda sistemin çok kırılan olmasının engellenmesi birinci öncelik olmalı ve bunun içinde sisteme esneklik kazandırılmalıdır. Avro Bölgesinin kaybettiği rekabet gücü ve finansal istikrar yeniden sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Kısaca Avrupa Birliği,
http://www.avrupa.info.tr/DelegasyonPortal/youth/Kisaca_AB.html?LanguageID=1[İndirme Tarihi: 4.4.2012]

BBC Basın Özeti
http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2011/12/111222_press_review.shtml[İndirme Tarihi:25.12.2011]

Akbank Yatırımcı Özeti
http://yatirimci.akbank.com.tr/doc/ekorapor/AMB_BoE_TCMB_6Ekim2011.pdf[İndirme Tarihi:12.12.2011]

Avrupa Birliği Küresel Finansal Krize Karşı Alınan Önlemler ve Birliğin Rekabet Gücünün Arttırılmasına Yönelik Girişimler
http://www.abgs.gov.tr/files/EMPB/Avro_plus_pact.pdf[İndirme Tarihi:07.03.2012]

Key Dates Of The Financial Crisis (since December 2005)
<http://www.AMB.int/AMB/html/crisis.en.html>[İndirme Tarihi:14.04.2012]

TSKB Ekonomi Yorumu
http://www.tskb.com.tr/images/PartDocuments/ECONOM%C4%B0ST%C4%B0N%20K%C3%96%C5%9EES%C4%B004_01_2010.pdf[İndirme Tarihi:10.04.2012]

IMF Fact Sheet, Küresel Krizde En Olumsuz Etkilenebilir Konumda Olanların Korunmasına Yardım Etmek Konusunda IMF'in Rolü
<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/tur/protectt.pdf>[İndirme Tarihi:20.12.2011]

Transport and Shipping in Greece <http://www.united-hellas.com/transportation-shipping/index.html>[İndirme Tarihi:14.04.2012]

<http://www.krizveiflas.com/ekonomi/merrill-lynch-el-degistirdi.html>
[İndirme Tarihi:13.04.2012]

Küresel Finansal Kriz Nedenleri, Doğan Alantar
http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf[İndirme Tarihi:09.04.2012]